

DAVID I. KERTZER

RĂPIREA LUI EDGARDO MORTARA

Scandalul care a provocat
prăbușirea puterii politice a Vaticanului

Traducere din limba engleză de
MONICA PÎRVULESCU

LITERA®
București
2019

David I. Kertzer s-a născut în anul 1948, la New York. În 1986 a obținut Bursa Guggenheim, a primit de două ori, în 1985 și în 1990, Premiul Marraro din partea Societății pentru Studierea Istoriei Italiei, pentru cea mai bună lucrare despre istoria Italiei. În prezent, este profesor universitar de științe sociale și profesor de antropologie și istorie la Universitatea Brown. Locuiește împreună cu familia sa în Providence.

Editura Litera

O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România

tel.: 021 319 63 90; 031 425 16 19; 0752 548 372

e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe

www.litera.ro

Răpirea lui Edgardo Mortara

Scandalul care a provocat
prăbușirea puterii politice a Vaticanului
David I. Kertzer

Copyright © 2019 Grup Media Litera
pentru versiunea în limba română
Toate drepturile rezervate

Traducere din limba engleză:
Monica Pîrvulescu

Editor: Vidrașcu și fiii

Redactori: Isabella Prodan, Aloma Ciomâzgă-Mărgărit

Corector: Ionel Palade

Copertă: Flori Zahiu

Tehnoredactare și prepress: Mihai Suciu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
KERTZER, DAVID I.

Răpirea lui Edgardo Mortara / David I. Kertzer; trad.: Monica Pîrvulescu – București: Litera, 2019

ISBN 978-606-33-4086-4

I. Pîrvulescu, Monica (trad.)

821.111-31=135.1

Cuprins

Prolog.....	9
Capitolul 1. Un ciocanit la ușă	13
Capitolul 2. Evrei în țara papilor	27
Capitolul 3. În apărarea credinței.....	42
Capitolul 4. Zile de disperare	55
Capitolul 5. Mezuza și crucea – călătoria lui Edgardo la Roma	69
Capitolul 6. Casa catehumenilor	87
Capitolul 7. Tatăl vechi și tatăl nou	99
Capitolul 8. Papa Pius al IX-lea	115
Capitolul 9. Acuzații la adresa papei.....	128
Capitolul 10. Viața amoroasă a unei servitoare	140
Capitolul 11. Întâmplări dramatice la Alatri.....	156
Capitolul 12. Întâlnirea cu mama	166
Capitolul 13. Înmulțirea protestelor internaționale	178
Capitolul 14. Biserică se răzbună	193
Capitolul 15. O chestiune de principiu	212
Capitolul 16. Sir Moses merge la Roma.....	240
Capitolul 17. Răscoală la Bologna.....	255
Capitolul 18. Areștarea inchizitorului.....	270
Capitolul 19. Acuzațiile împotriva inchizitorului	286

20. Procesul inchizitorului	299
21. În apărarea inchizitorului	322
22. Ceremoniile conducătorilor.....	345
23. Noi speranțe privind eliberarea lui Edgardo.....	358
24. Fuga lui Edgardo	370
25. Moarte la Florența.....	384
26. Procesul lui Momolo	404
Epilog.....	425
Postfață	430
Mulțumiri.....	439
Note	442
Surse de arhivă și abrevieri.....	472
Bibliografie	474
Indice	485

Tatălui meu, Morris Norman Kertzer,
și fiicei mele, Molly Emilia Kertzer,
cu dragoste și prețuire

Vizavi de sediul generalului se afla, pe drept, faimoasa biserică dominicană San Domenico, în care murise însuși Sfântul Dominic și unde-i sunt păstrate, cu mult respect, oasele până în ziua de astăzi. Acolo locuia inchizitorul, care era însărcinat de Congregația Sfântului Oficiu de la Roma să lupte împotriva eretiei și să apere credința. Printre atribuțiile sale se număra și asigurarea respectării restricțiilor impuse evreilor.

Vreme de două secole, inchizitorii de la Bologna nu avuseseră motive de îngrijorare în privința evreilor, pentru că, în anul 1593, papa îi alungase din oraș și din împrejurimi pe toți cei 900 de evrei. Ca urmare a ocupației franceze din anii 1790, doar câțiva, mai aventurieri, se întorseră, însă, după reinstaurarea Statelor Papale, statutul acestora redevenise fragil, iar dreptul lor de a locui în oraș, tot mai îndoelnic. Cu toate acestea, până în 1858 ajunseră să locuiască în Bologna aproape 200, majoritatea negustori, care încercau să deschidă o breșă pentru propriile familii. Cum autoritățile bisericești aveau păreri împărțite în privința prezenței acestora în orașul care le fusese odinioară interzis, evreii nu aveau nici cea mai mică dorință să iasă în evidență, așa că nu aveau nici sinagogă, nici rabin.

Ca mulți dintre evreii de aici, imigranți veniți din ghetourile din alte orașe, Momolo Mortara și Marianna Padovani Mortara se mutaseră și ei la Bologna din învecinatul Ducat de Modena. Locuiau cu copiii și cu servitoarea lor catolică, în centrul orașului. Anonimatul lor avea să se sfârsească în mod dureros.

CAPITOLUL 1

UN CIOCĂNIT LA UȘĂ

Ciocănitul s-a auzit la lăsarea întunericului. Era miercuri, 23 iunie 1858. Anna Facchini, o servitoare în vîrstă de 23 de ani, a coborât scările, de la apartamentul familiei Mortara până jos, să deschidă ușa de la intrare a clădirii. În față, un ofițer de poliție în uniformă și un al doilea bărbat, de vîrstă mijlocie, cu înfățișare războinică.¹

„Aici locuiește signor Momolo Mortara?“ a întrebat mareșalul Lucidi.

„Da“, a răspuns Anna, deși *signor* Mortara nu era acasă. Era plecat cu fiul său cel mare.

După plecarea bărbaților, Anna a închis ușa și s-a întors în casă, unde i-a povestit stăpânei sale, Marianna Mortara, despre vizita îngrijorătoare. Marianna stătea la masa din sufragerie, brodând de zor împreună cu fiicele sale gemene în vîrstă de 11 ani, Ernesta și Erminia. Cei cinci copii ai săi, mai mici, Augusto, de 10 ani, Arnoldo, de 9 ani, Edgardo, de 6 ani, Ercole, de 4 ani, și Imelda, care se născuse cu doar șase luni înainte, dormeau deja. Marianna, care era destul de emotivă din fire, și-ar fi dorit ca soțul ei să fi fost acasă.

După câteva minute, a auzit pași pe scările din spate, la care se putea ajunge din apartamentul vecinilor săi. Marianna s-a oprit din brodat și a ascultat cu atenție. Ciocănitul din ușă i-a întărit temerile. S-a apropiat de ușă și, păstrând o oarecare distanță, a întrebat cine este.

„Poliția“, i-a răspuns o voce. „Deschideți!“

Nădăduind că polițiștii nimeriseră acolo din greșeală, dar fără să fie convinsă de acest lucru, Marianna le-a spus ceea ce spera,

în sinea sa, că ei nu știau: că se aflau la ușa din spate a același apartament unde se infățișaseră cu doar câteva minute mai înainte.

„Nu contează, *signora*. Suntem de la poliție și vrem să intrăm. Nu vă temeți; nu vrem să vă facem rău.“

Marianna a deschis ușa, lăsându-i pe cei doi bărbați să intre. Nu i-a observat pe restul polițiștilor din detașamentul papal, dintre care unii rămăseseră pe scări, în timp ce alții erau în stradă.

Pietro Lucidi, șef al corpului de carabinieri papali și conducătorul detașamentului de poliție, a intrat urmat de brigadierul Giuseppe Agostini. Pe Marianna a îngrozit-o vederea forțelor de poliție militară a Statelor Papale, care veniseră fără motiv, în toiul nopții, la ei acasă.

Deloc încântat de misiunea pe care o avea de îndeplinit și observând că femeia era deja îngrijorată, Lucidi a încercat să-l liniștească. A scos din haină o bucătică de hârtie, i-a spus că are nevoie de niște lămuriri cu privire la familia sa și a rugat-o să-i spună numele tuturor celor care locuiau în casă, începând cu soțul său și cu ea însăși și continuând, apoi, cu toți copiii, de la cel mai în vîrstă și până la cel mai mic. Marianna a început să tremure din toate încheieturile.

În acea seară de iunie, întorcându-se acasă pe sub faimoasele porticuri ale Bolognei, însotit de Riccardo, fiul său în vîrstă de 13 ani, Momolo a fost surprins să-i vadă pe polițiști dând tărcoale ușii de la intrarea în locuința sa. A urcat în grabă până la apartamentul său, unde i-a găsit pe ofițerul de poliție și pe un alt necunoscut, stând de vorbă cu soția lui vizibil speriată.

Când Momolo a intrat în apartament, Marianna a exclamat: „Auzi ce vor oamenii aceștia de la familia noastră!“

Şeful poliției, Lucidi, a înțeles atunci că aveau să îl se aderească cele mai rele temeri legate de misiunea aceea, dar a simțit o oarecare ușurare că acum avea de-a face cu Momolo, care măcar era bărbat. A repetat că fusese însărcinat să stabilească cine locuia în casa familiei Mortara. Momolo, fără să înțeleagă

RĂPIREA LUI EDGARDO MORTARA

rostul acelei investigații rău prevestitoare, a început să-i spună, pe rând, numele său, al soției și al fiecăruiu dintre cei opt copii ai lor.

Şeful poliției a marcat, pe rând, toate numele pe listuța sa. După ce i-a consemnat pe toți cei zece membri ai familiei, a anunțat că vrea să-i vadă, unul câte unul, pe toți copiii. Această cerere a transformat echipa Mariannei în groază.

Momolo a arătat spre Riccardo, Ernesta și Erminia, care se strănseseră în jurul părinților lor, apoi a spus că restul copiilor dorm și că era mai bine să-i lase în pace.

Înduioșat, poate, însă la fel de hotărât, șeful poliției a ramas pe poziții. În cele din urmă, soții Mortara i-au condus pe polițiști în dormitor, urmați de cei trei copii mai mari și de servitoare. Acolo, pe o canapea, dormea Edgardo, băiețelul de 6 ani. Părinții nu știau că, pe lista pe care o avea la el șeful carabinierilor, numele lui Edgardo era subliniat.

Lucidi i-a spus Annei să-i scoată din cameră pe ceilalți copii. După plecarea acestora, Lucidi s-a întors din nou către Momolo și i-a spus: „*Signor* Mortara, cu regret vă anunț că sunteți victimă unei trădări“.

„Ce trădare?“, a întrebat Marianna.

„Fiul dumneavoastră, Edgardo, a fost botezat“, a răspuns Lucidi, „iar eu am primit ordin să-l iau.“

Tipetele Mariannei răsunăramă în toată clădirea, făcându-i pe polițiști să dea năvală în dormitor. Copiii mai mari ai familiei Mortara, însărcinăți, se strecură din nou în cameră. Plângând isticic, Marianna s-a aruncat în patul lui Edgardo, strângându-l la piept pe băiatul adormit.

„Dacă vreți să-mi luați fiul, va trebui, mai întâi, să mă omorăți!“

„Trebue să fie vorba de o greșeală“, a spus Momolo. „Fiul meu nu a fost niciodată botezat... Cine spune că Edgardo a fost botezat? Cine spune că trebuie să-l luăți?“

„Eu doar execut niște ordine“, a insistat șeful carabinierilor.
 „Eu doar îndeplinesc ordinele inchizitorului.“

Lucidi era tot mai disperat, pe măsură ce situația părea să-i scape de sub control. În raportul pe care avea să-l întocmească ulterior, va scrie: „N-am cuvinte să descriu ce efect a avut tragicul anunț. Vă asigur că aş fi preferat de o mie de ori să mă fi confruntat cu pericole mai grave în exercițiul funcțiunii, decât să assist la o asemenea scenă dureroasă.“

Marianna urla din patul lui Edgardo, Momolo repeta că este vorba de o greșală cumplită, copiii plângneau, iar Lucidi nu mai știa ce să facă. Amândoi părinții căzură în genunchi în fața șefului carabinierilor, vizibil rușinat, implorându-l să dea dovadă de omenie, să nu le ia copilul. Oarecum înduplecăt (și gândindu-se că aceasta era, cu siguranță, doar o greșală a inchizitorului), Lucidi i-a propus lui Momolo să-și însoțească fiul până la inchizitor, aflat în apropiere, la Mănăstirea San Domenico.

Momolo a refuzat, de teamă să nu-l lase pe Edgardo să ajungă pe mâna inchizitorului.

Lucidi avea să-și amintească: „În timp ce aşteptam ca mama disperată și tatăl să-și stăpânească îngrozitoarea agonie, să-și revină, ca să punem, inevitabil, capăt acelei povești, au început să sosească diversi însă, fie din proprie inițiativă, fie pentru că fuseseră chemați“.

De fapt, cu permisiunea lui Lucidi, Momolo îl trimisese pe Riccardo să-i anunțe pe fratele și pe unchiul Mariannei și să-l aducă pe bătrânlul lor vecin evreu, Bonajuto Sanguinetti, care, prin situația materială și prin poziția sa în comunitate, spera să contribuie la prevenirea dezastrului.

Revenind în fugă la cafeneaua de unde plecase să el și tatăl său, cu mai puțin de o oră în urmă, Riccardo îi găsi acolo pe cei doi unchi ai săi, Angelo Padovani, fratele mamei sale, și Angelo Moscato, soțul surorii mamei sale. Moscato avea să descrie, mai târziu, acel moment: „Cum stăteam eu și cumnatul meu la Caffè del Genio, de pe via Vetturini, nepotul meu, Riccardo Mortara,

a intrat în fugă, plâns și speriat, și mi-a spus că la el acasă veniseră carabinieri care voiau să-l răpească pe fratele său, Edgardo“.

Cei doi bărbați s-au înființat degrabă la apartamentul familiei Mortara: „Am găsit-o pe mamă răvășită și într-o stare deploabilă, greu de descris. L-am întrebat pe șeful polițiștilor ce se întâmplă, iar acesta mi-a răspuns că promise ordin – deși nu mi l-a arătat – de la inchizitor, părintele Pier Gaetano Feletti, să-l ia pe Edgardo, pentru că fusese botezat.“

Marianna era „disperată, copleșită“, după spusele fratelui său, Angelo Padovani. „Stătea întinsă pe canapeaua pe care o foloseau și drept pat, canapeaua pe care dormea Edgardo, ținându-l strâns la piept, ca să nu i-l poată lua nimeni.“

Încercând să găsească o modalitate de a-i împiedica pe polițiști să-l ia pe Edgardo, Padovani și cumnatul său l-au convins pe Lucidi să aștepte puțin, pentru ca ei să se poată sfătuvi cu unchiul lor care locuia în apropiere. Unchiul, fratele tatălui Mariannei, care se numea tot Angelo Padovani, era încă la serviciu, la o mică bancă pe care o conducea și care se afla în clădirea în care și locuia.

După ce nepoții i-au povestit evenimentele dramatice care se petreceau în casa familiei Mortara, *signor* Padovani a hotărât că singura lor speranță era să se ducă la inchizitor. În vreme ce Tânărul Padovani a dat fuga să-l anunțe pe șeful poliției că mai aveau nevoie de timp, ceilalți doi bărbați s-au îndreptat spre mănăstire.

La ora 11 seara, aceștia au ajuns în fața porții impunătoare a Mănăstirii San Domenico și au cerut să fie conduși la inchizitor. În ciuda orei târzii, au fost duși imediat în camera inchizitorului. L-au implorat pe părintele Feletti să le spună de ce dăduse ordin poliției să-l ia pe Edgardo. Pe un ton calm și cu speranță că avea să-i liniștească, inchizitorul le-a spus că Edgardo fusese botezat pe ascuns, dar a refuzat să dea detalii despre cine anume îl botezase pe copil sau cum aflase despre botez. Imediat ce auziseră despre botez, autoritățile dăduseră ordinul pe care îl executa acum: băiatul era catolic și nu putea fi crescut într-o casă de evrei.

Padovani a protestat cu amărăciune. Era un gest de mare cruzime, a susținut acesta, să ordoni ca un copil să fie luat de lângă părinții săi, fără ca acestora să li se dea posibilitatea de a se apăra. Părintele Feletti le-a răspuns simplu că nu avea puterea de a încălca ordinele primite. Bărbații l-au implorat să le spună motivul pentru care credea că fusese băiatul botezat, în condițiile în care nimeni din familie nu știa nimic despre aşa ceva. Inchizitorul le-a spus însă că nu le putea oferi nici o explicație în acest sens, întrucât chestiunea era confidențială, dar i-a asigurat că totul se întâmpla conform procedurilor. Era în interesul tuturor, a adăugat acesta, ca membrii familiei să accepte ceea ce avea să urmeze. „N-am acționat nicidcum superficial în această chestiune“, le-a spus el, „am procedat cu bună-credință, totul realizându-semeticulos, potrivit canoanelor sfinte.“

Văzând că nu reușeau să-l convingă pe părintele Feletti să schimbe ordinul dat, bărbații au insistat să lase familiei un răgaz înainte de a le lua băiatul. L-au rugat să suspende orice acțiune, cel puțin pentru o zi.

„La început“, avea să-și amintească Moscato mai târziu, „omul cu suflet de piatră a refuzat, aşa că a trebuit să-i descriem imaginea tristă a mamei care mai avea un copil mic, a tatălui care aproape că-și pierduse mințile și a celor opt [sic!] copii agătați de părinții lor și de genunchii polițiștilor, rugându-i să nu-l ia pe fratele lor de lângă ei.“

În cele din urmă, inchizitorul chiar s-a răzgândit și le-a acordat o amânare de 24 de ore, în speranță că, între timp, mama înnebunită avea să fie convinsă să plece din apartament, fiind evitată, astfel, ceea ce se preconiza a deveni o nefericită tulburare a ordinii publice. I-a pus pe Moscato și pe Padovani să promită că nimeni nu va încerca să-l ajute pe băiat să fugă, iar aceștia i-au dat asigurări în acest sens, fără prea mare tragere de inimă.

Părintele Feletti avea să-și aducă aminte de ceea ce-i trecuse prin minte în timp ce cântarea riscurile acordării amânării. Cunoștea foarte bine, spunea acesta, „superstițiile adânc

înrădăcinante ale evreilor“, aşa că se temea atât „că cineva ar fi putut fugi cu băiatul“, dar și că acesta putea să fie chiar „sacrificat“. Era o părere larg răspândită în Italia pe vremea aceea: lumea credea că evreii preferau mai degrabă să-și ucidă copiii, decât să-i vadă devenind catolici. Nu voia să riște. În biletul pe care Padovani urma să îl dea lui Lucidi, inchizitorul i-a ordonat șefului poliției să-l supravegheze în permanență pe Edgardo.

Între timp, în apartamentul familiei Mortara veghea continua, pe măsură ce tot mai mulți prieteni și vecini soseau aici. Printre aceștia se număra și Bonajuto Sanguinetti, un vecin în vîrstă de 71 de ani, care, la fel ca Momolo, venise din comunitatea evreiască din învecinata localitate Reggio Emilia, din Ducatul de Modena. Sanguinetti dormea când Riccardo venise la el acasă, după ce-i adusese pe cei doi unchi de la cafenea, și-i povestise servitoarei cele întâmplate.

Sanguinetti și-a descris astfel primele reacții, când a fost trezit de servitoare: „M-am dus la fereastra și am văzut cinci sau șase carabinieri care se plimbau pe sub portic și, la început, am fost derutat, crezând că veniseră să-l ia pe vreunul dintre nepoții mei“.

A dat fuga acasă la familia Mortara: „Am văzut acolo o mamă înnebunită de durere, plină de lacrimi, și un tată care-și smulgea părul din cap, în vreme ce copiii erau pe jos, în genunchi, implorându-i pe polițiști să se îndure de ei. Era o scenă atât de emoționantă, încât nu am cuvinte să-o descriu. Într-adevăr, l-am auzit chiar și pe polițistul-șef, pe nume Lucidi, spunând că ar fi preferat să i se dea ordin să arresteze 100 de infractori, decât să-l ia pe băiat.“

La douăsprezece și jumătate noaptea, sinistra veghe din casa familiei Mortara a fost întreruptă de sosirea lui Moscato și a lui Padovani, care fluturau bucate de hârtie pe care o obținuseră de la părintele Feletti. Șeful Lucidi s-a arătat uimit de faptul că evreii reușiseră să-l îndupleze pe inchizitor. Fusese sigur că nu avea să părăsească apartamentul în acea seară fără să-l ia pe băiat

că *signor* Padovani era o persoană erudită, cu purtare demnă, un bărbat apreciat și respectat de cei de aceeași religie cu el, care îi acordau mare încredere. Și chiar aveau motive s-o facă, pentru că numai cineva foarte influent ar fi putut să obțină suspendarea ordinului și, după părerea mea, altcineva nu ar fi putut s-o facă, cu atât mai mult cu cât știam că ordinul venise de la cel mai înalt nivel și că nici părintele inchizitor în sine nu era în măsură să-l schimbe.

La plecare, Lucidi a lăsat în urmă o scenă pe care a descris-o drept *teatro di pianto e di afflizione*, un „teatru de lacrimi și jale“. Pe lângă cei zece membri ai familiei Mortara și cei doi polițiști care îl păzeau pe Edgardo, în casă au rămas și fratele Mariannei, cununatul, unchiul ei și doi prieteni de familie.

Momolo s-a simțit ușurat la vestea rămânerii lui Edgardo, mărturisind, mai târziu, că vesteau le dăduse „o rază de speranță“. Nu prea s-a bucurat însă să descopere că, pentru a implementa măsurile de precauție ale inchizitorului privind pazirea strictă a lui Edgardo, șeful Lucidi dăduse ordin ca doi polițiști să rămână cu băiatul în dormitor. A fost o noapte cumplită pentru Momolo și Marianna: „Doi polițiști stăteau în dormitorul nostru, fiind înlocuiți, din când în când, de alții. Vă imaginați cum am petrecut noaptea aceea. Băiețelul nostru, deși nu înțelegea ce se întâmplă, a dormit cu întreruperi, suspinând și tresărind din senin, cu soldații aproape.“

Singura speranță rămasă familiei era să găsească un factor de decizie la nivel mai înalt decât inchizitorul, care să anuleze ordinul. Existau doar doi oameni în Bologna care, în opinia bărbătilor din familiile Mortara și Padovani, puteau avea o asemenea putere: cardinalul-legat Giuseppe Milesi și celebrul, dar controversatul arhiepiscop al orașului, Michele Cardinal

RĂPIREA LUI EDGARDO MORTARA

Viale-Prelà. Încurajați de succesul diplomatic de care se bucuraseră cununatul și unchiul Mariannei la San Domenico, Momolo și Marianna i-au rugat pe aceștia să preia noua misiune. În dimineața zilei de 24 iunie, cei doi au pornit la drum.

Nu aveau de mers prea mult. Angelo Moscato era la doi pași de clădirea impozantă în care lucra cardinalul-legat, cu o seară în urmă, când Riccardo îi dăduse, gâfând, vesteau despre Edgardo.

Uriașul palat guvernamental, vechiul Palazzo Comunale, se contura deasupra pieței centrale a orașului, Piazza Maggiore. Folosită ca sediu al guvernului din 1336, această construcție la care se lucrase vreme de 200 de ani era mai mult o fortăreață, decât un centru administrativ. Inaugurarea sa coincise cu finalizarea vastului și impunătorului zid care înconjura orașul, înalt de 9 metri, care forma un cerc înclinat de 7 600 de metri, în jurul vechiului oraș. În fiecare noapte, giganticele porți se închideau pentru a-i proteja pe locuitorii (și pe conducătorii) orașului. Când palatul și zidul exterior fuseseră ridicate, Bologna era un oraș-stat autonom care se lupta, printre altele, cu forțele papale care încercau să și-l supună. Fusese o luptă pe care orașul o pierduse în cele din urmă, iar odată cu pătrunderea triumfală a papei Iulius al II-lea în Bologna, în 1506, orașul și teritoriile sale fuseseră anexate statului pontifical.

Giuseppe Milesi Pironi Ferretti venise la Bologna cu doar două luni înainte, fiind numit, la vîrstă de 41 de ani, și cardinal, și nunțiu papal, în provincia Bolognei. Sosind ca să-și preia noile atribuții, în seara de 30 aprilie 1858, a fost întâmpinat cu onorurile cuvenite, în drumul său spre biroul și spre apartamentul din clădirea guvernului. Trupele austriece staționate în oraș au tras salve de salut.

Însă nu toată lumea din Bologna s-a bucurat de sosirea cardinalului-legat, pentru că orașul era dominat de ostilitate față de conducerea papală și de trupele austriece care o impusese să cu forță. Enrico Bottrigari, unul dintre bolognezii influenți

de ideile din Risorgimento, mișcarea națională de unificare, care într-un viitor nu foarte îndepărtat avea să contribuie la alunga-rea lui Milesi din oraș, descria astfel sosirea cardinalului-legat:

Abia a ajuns la sediu, că senatorul senior al Bogenei a și venit să-l salute în manieră diplomatică, fiind urmat de o mulțime de alte personaje nobile și de cetăteni, dintre cei care vin de fiecare dată să facă temenele în fața puterii! Aceia care l-au văzut susțin că noul legat, cel puțin la prima vedere, părea un om réce, o persoană înzestrată cu puțină inteligență.²

Inchizitorul îi anunțase dinainte și pe cardinalul Milesi, și pe arhiepiscop despre planul său de a-l lua cu forța pe copilul evreu. Când Angelo Padovani și Angelo Moscato au ajuns la intrarea în sediul cardinalului-legat, li s-a spus că Eminența Sa nu era la Bologna. Neavând de ales, cei doi au pornit spre cealaltă persoană despre care credeau că ar fi putut să-i ajute: arhiepiscopul Bogenei, temutul Michele Viale-Prelà.

Nici de data asta nu au fost nevoiți să meargă prea departe, pentru că sediul arhidiocezanului, care era legat de catedrala San Pietro, se afla la o aruncătură de băt de palatul guvernamental. Cei doi evrei nu erau prea optimiști, pentru că în scurta perioadă de când se afla în Bologna, cardinalul își crease reputația de conducător al mișcării Bisericii împotriva liberalismului, de cruciat pentru purificarea religioasă și moralitate, de prieten al Inchiziției și de luptător convins pentru protejarea poziției papei în calitate de conducător laic.

Cu o noapte în urmă, când rudele și prietenii din micuța comunitate evreiască din Bologna se adunaseră la casa familiei Mortara, căutând cu disperare o modalitate prin care să împiedice poliția să-l ia pe Edgardo, Sanguinetti venise cu propunerea de a mitui pe cineva din conducerea Bisericii. Ideea nu li s-a parut şocantă, pentru că era o metodă pe care evreii italieni o mai

RĂPIREA LUI EDGARDO MORTARA

folosiseră uneori, cu succes, chiar și cu papi. Cu toate acestea, toți credeau că Viale-Prelà nu era genul care să accepte mită.

Oricum, Padovani și Moscato nici măcar nu au avut ocazia să încerce, pentru că au primit același răspuns pe care-l auziseră la poarta cardinalului-legat: arhiepiscopul era plecat din Bologna și nu avea să se întoarcă în ziua aceea.³ Preotul cu care au stat de vorbă, când a aflat motivul insistenței lor de a vorbi cu arhiepiscopul, și-a pus mâinile-n cap și le-a spus că habar n-avea ce să-i sfătuiască să facă.

Era deja ora prânzului și nu mai aveau mult timp la dispoziție. Angelo Moscato cedă: „Văzându-ne lipsiți de speranță, am decis să lăsăm lucrurile să-și urmeze cursul nefericit. M-am hotărât să nu mă întorc acasă la familia Mortara, pentru că m-aș fi întristat și mai mult.“

În apartamentul familiei Mortara, tensiunea era de nesuportat. Sora Mariannei, Rosina, venise dimineață și o găsise pe Mariana strângându-l încă la piept pe Edgardo și oftând. Când Rosina se duse să-l liniștească pe cel mic, acesta își sărută mătușa, arătând spre polițistul care nu se mișca de lângă el, și spuse, pur și simplu: „Vor să mă ia“.

Rosina făcu singurul lucru de ajutor care-i veni în minte. Îi luă acasă la ea pe ceilalți nepoți și nepoate, ca să stea cu cei șase copii ai ei. „Nu voi am să-și mai vadă mama într-un asemenea hal“, avea să spună aceasta.

După ce Rosina îi luă pe copii, bărbații care se adunaseră în casă deciseră că trebuie să facă ceva și în privința Mariannei. Aceasta își petrecuse toată noaptea pe canapeaua lui Edgardo, ținându-l strâns în brațe, și încă nu voia să-i dea drumul. Se temea de reacția ei dacă avea să fie acasă în seara aceea la venirea carabinierilor, care aveau să-i smulgă copilul din brațe. și erau îngrijorați și de Imelda, ale cărei plânsete de foame fuseseră totale ignoreate de mama sa tulburată.

Momolo avea să explice: „Pe măsură ce se scurgea ziua, cuprins fiind de neliniște și teamă, văzându-mi soția într-o stare